

INICJATYWY UNII EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE BADAŃ NAD BEZPIECZEŃSTWEM

Arkadiusz LETKIEWICZ¹

W wyniku niedawnych zmian geopolitycznych, społecznych i technologicznych oraz ostatnich wydarzeń na skalę światową, jak ataki terrorystyczne z 11 września 2001 r. w Stanach Zjednoczonych oraz z 11 marca 2004 r. w Madrycie, bezpieczeństwo stało się kwestią jeszcze pilniejszą. Państwa Członkowskie UE powinny być lepiej przygotowane, by stawić czoła nowym formom zagrożenia bezpieczeństwa przez skuteczniejsze wykorzystywanie swojej wiedzy i umiejętności.

Rozszerzenie liczby Państw Członkowskich stwarza nowe rodzaje wyzwań w zakresie bezpieczeństwa dla nowej Europy, która obecnie graniczy z bardziej zagrożonymi regionami. Nowe zagrożenia opierają się na nowych technologiach i istnieją niezależnie od granic między państwami, wykorzystując otwartość i przejrzystość związaną z nowoczesnymi technologiami i demokratycznymi społeczeństwami europejskimi oraz zagrażają bezpieczeństwu Państw Członkowskich zarówno z zewnątrz, jak i na terytorium Unii Europejskiej, jeszcze bardziej utrudniając rozróżnienie między bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym. Unia Europejska powinna zapewnić ochronę swoim obywatelom, przyczynić się do stabilizacji kontynentu europejskiego oraz obszarów sąsiadujących, a także do zachowania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i celami Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.

Trudno jest realizować wiarygodną politykę bezpieczeństwa i obrony oraz stworzyć bardziej bezpieczną Europę bez zaawansowanych technologicznie instrumentów i możliwości, które wykorzystują najnowocześniejszą technikę, by zmniejszyć do minimum ryzyko w dziedzinie bezpieczeństwa. Mimo unijnego potencjału w zakresie badań naukowych i rozwoju technologii związanych z bezpieczeństwem, brak szczegółowych ram dla badań nad bezpieczeństwem na poziomie unijnym oraz wysoki stopień rozdrobnienia i powielania systemów badań nad bezpieczeństwem i infrastruktury stwarzają istotne przeszkody w dostarczeniu opłacalnych rozwiązań. Łączne inwestycje Stanów Zjednoczonych na bezpieczeństwo wewnętrzne są średnio cztery razy większe niż inwestycje Europy. Inwestycje, które nie obejmują badań nad technologiami podwójnego zastosowania finansowanymi przez Departament Obrony USA, są rozłożone na wiele departamentów USA, dzięki czemu możliwe jest całościowe podejście do badań nad bezpieczeństwem. Na inwestycje w badania naukowe i rozwój w sektorze obrony w Państwach Członkowskich przeznaczają się około pięć razy mniej niż na te same inwestycje w USA, co zwiększa ryzyko, że UE będzie pod tym w tej dziedzinie coraz bardziej narażona i zależna.

Rozróżnienie pomiędzy badaniami cywilnymi i wojskowymi staje się coraz mniej wyraźne. Badania nad bezpieczeństwem mogłyby odgrywać strategiczną rolę w podnoszeniu konkurencyjności przemysłowej Europy oraz we wzmacnianiu jej bazy naukowej i technologicznej, zgodnie z celami określonymi w Lizbonie i Barcelonie. Parlament Europejski z zadowoleniem przyjął projekt Komisji dotyczący Europejskiego Programu Badań nad Bezpieczeństwem (EPBB) i podkreślił potrzebę rozwoju ustrukturalizowanego i

¹ dr Arkadiusz Letkiewicz, Prorektor Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

skutecznego programu badań nad bezpieczeństwem na poziomie unijnym w celu sprostania obecnym i przyszłym wyzwaniom oraz jasno zdefiniowanym wymogom europejskim z zakresu bezpieczeństwa i zwiększenia bezpieczeństwa obywateli europejskich oraz zagwarantowania wiarygodności i skuteczności Europy w działaniach ESDP, przy równoczesnym przyczynianiu się do wzrostu i konkurencyjności gospodarki europejskiej.

Parlament Europejski uważa, że skuteczny program badań nad bezpieczeństwem powinien się opierać na skoordynowanych ramach bazowych, obejmujących odpowiednie organizacje, działające w obszarze badań nad bezpieczeństwem oraz odpowiednim i racjonalnym finansowaniu, a także powinien korzystać z istniejącego doświadczenia Wspólnoty w zarządzaniu wspólnymi programami badawczymi². Parlament Europejski podkreśla, że wszystkie aspekty badań nad bezpieczeństwem są istotne z punktu widzenia interesu publicznego i dlatego wzywa do zapewnienia programom i projektom w tej dziedzinie odpowiedniej stabilności i powiązania alokacji środków budżetowych z rozwojem produktu krajowego brutto, w celu zapewnienia jak największej ciągłości czasowej i najlepszych wyników. Zwraca też uwagę na projekt Komisji, by rozwijać Europejski Program Badań nad Bezpieczeństwem jako część Siódmego Ramowego Programu Badań UE podkreśla, że EPBB powinien uwzględniać szczególny charakter badań nad bezpieczeństwem, biorąc pod uwagę poszczególne elementy, takie jak przepisy dotyczące praw własności intelektualnej, postępowania z informacjami niejawnymi, ochrony bezpiecznego transferu informacji i technologii; podkreśla, że podstawą działań w ramach EPBB powinna być procedura współdecydowania.

Parlament Europejski wezwał też Radę i Komisję do ustalenia priorytetów, wynikających z ramowego programu operacyjnego dla wdrożenia Programu Haskiego, który dotyczy zwalczania terroryzmu w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego oraz dla Europejskiej strategii Bezpieczeństwa w zakresie bezpieczeństwa zewnętrznego. Zalecił, by wśród priorytetów przyszłego EPBB znalazła się walka z terroryzmem, monitoring środowiska, obrona cywilna, kontrola zewnętrznych granic Unii oraz inne obszary, w których działanie wspólnotowe umożliwi uzyskanie wartości dodanej bez uszczerbku dla kompetencji Państw Członkowskich. Parlament Europejski stwierdził, że jednym z głównych celów Programu powinna być ochrona zewnętrznych granic Unii oraz ochrona infrastruktury strategicznej, na przykład sieci transeuropejskich i elektrowni atomowych. Podzielił również pogląd, że *Europejski Program Badań nad Bezpieczeństwem* powinien szczególnie, lecz nie wyłącznie, koncentrować się na działaniach i obszarach technologicznych ze wspólną wartością dodaną, by przewidywać, monitorować i redukować nowe wyzwania w zakresie bezpieczeństwa związane z bioterroryzmem, przestępczością cybernetyczną i innymi formami współczesnej przestępczości zorganizowanej, pozwalając na rzeczywiste wypełnienie misji bezpieczeństwa UE oraz minimalizowanie ofiar. Stworzenie programu badań nad bezpieczeństwem powinno być połączone z dokładną analizą regularnych potrzeb w zakresie bezpieczeństwa w celu określenia głównych technologicznych i nietechnologicznych instrumentów wymaganych do rozwiązania problemów, wynikających ze zmieniającej się sytuacji w zakresie bezpieczeństwa po okresie „zimnej wojny”.

Parlament Europejski zwraca uwagę, że w niektórych przypadkach zaproponowane projekty będą zawierać podwójne elementy bezpieczeństwa i ochrony, które w związku z tym powinny być ściśle powiązane ze sobą; podkreśla, że wymóg, aby badania realizowane w ramach EPBB zajmowały się wyłącznie aspektami bezpieczeństwa, przyniesie odwrotny skutek; w związku z tym proponuje bardziej zintegrowane podejście i koordynację działań EPBB i innych działań z zakresu badań nad bezpieczeństwem w ramach Siódmego

² Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie „Badań nad bezpieczeństwem - następny etap” (2004/2171(INI)).

Ramowego Programu Badań UE; zaleca, by w ramach EPBB dokonano możliwie jak najwyraźniejszego rozróżnienia między badaniami wojskowymi i nie wojskowymi.

Parlament Europejski wezwał Komisję do oparcia się na opublikowanym przez Grupę Osobistości sprawozdaniu „Badanie na rzecz bezpiecznej Europy” w dziedzinie badań nad bezpieczeństwem oraz na sprawozdaniu końcowym grupy eksperckiej ds. przestrzeni kosmicznej i bezpieczeństwa w celu rozszerzenia współdziałania i współpracy w zakresie badań nad bezpieczeństwem na krajowe inicjatywy satelitarne, które jest niezbędne do zmaksymalizowania wydajności systemów cywilnych, wojskowych i podwójnego przeznaczenia oraz dla sprostania potrzebom i wymogom operacyjnym Unii.

Siódmy Program Ramowy (2007–2013) jest największym programem finansowania badań naukowych i rozwoju technologicznego w Europie. Jego najważniejsze cele to: wspieranie współpracy ponadnarodowej na wszystkich płaszczyznach w całej UE; zwiększanie dynamizmu, kreatywności i doskonałości europejskich badań naukowych w pionierskich dziedzinach wiedzy (naukowcy w sposób niezależny i odpowiedzialny określają główne badania w tym obszarze); wzmacnianie potencjału ludzkiego w zakresie badań i technologii przez zapewnienie lepszej edukacji i szkoleń, łatwiejszego dostępu do potencjału badawczego oraz uznania dla zawodu naukowca, także przez znaczne zwiększenie udziału kobiet w badaniach naukowych oraz zachęcanie naukowców do mobilności i rozwijania kariery; intensyfikowanie dialogu między światem nauki i społeczeństwem w Europie celem zwiększenia społecznego zaufania do nauki; wspieranie naukowców rozpoczynających karierę; wspieranie szerokiego stosowania rezultatów i rozpowszechniania wiedzy uzyskanej w wyniku działalności badawczej, finansowanej ze środków publicznych³.

Cele **7.PR** będą realizowane przez następujące programy szczegółowe:

- COOPERATION (Współpraca) – wspieranie ponadnarodowej współpracy naukowo-badawczej w wybranych obszarach tematycznych;
- IDEAS (Pomysły) – wspieranie badań inicjowanych przez naukowców we wszystkich dziedzinach wiedzy, realizowanych przez pojedyncze zespoły krajowe lub ponadnarodowe;
- PEOPLE (Ludzie) – ilościowe i jakościowe wzmacnianie potencjału ludzkiego w zakresie badań i rozwoju technologicznego w Europie oraz zachęcanie do mobilności międzynarodowej i międzysektorowej;
- CAPACITIES (Możliwości) – wspieranie kluczowych aspektów europejskiego potencjału w zakresie badań, rozwoju technologicznego i innowacji, jak infrastruktury badawczej, regionalne klastry badawcze, rozwój pełnego potencjału.

W programie szczegółowym COOPERATION będzie wspierana międzynarodowa współpraca badawcza w dziesięciu wybranych obszarach tematycznych, odpowiadających głównym dziedzinom wiedzy i technologii. Każdemu z obszarów został przyporządkowany odpowiedni budżet.

Celem przedsięwzięć badawczych w obszarze „**bezpieczeństwo**” jest rozwój technologii i wiedzy w celu zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa w zakresie takich zagrożeń jak terroryzm, kataklizmy i przestępczość, przy jednoczesnym respektowaniu podstawowych praw człowieka, w tym prawa do prywatności; zapewnienie optymalnego i zgodnego wykorzystywania dostępnych technologii, pobudzanie współpracy dostawców i użytkowników rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa cywilnego; poprawa konkurencyjności europejskiego sektora bezpieczeństwa oraz zmniejszenia istniejących braków w dziedzinie bezpieczeństwa.

Działania podejmowane w ramach obszaru „bezpieczeństwo” będą obejmować:

³ Wiadomości Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych Unii Europejskiej - Granty Europejskie - Wydanie specjalne, listopad 2006.

1. **bezpieczeństwo obywateli** – dostarczanie rozwiązań technologicznych w zakresie ochrony ludności, w tym w zakresie biobezpieczeństwa i ochrony przed zagrożeniami wynikającymi z przestępczości i ataków terrorystycznych;
2. **bezpieczeństwo infrastruktury i obiektów użyteczności publicznej**: analiza i zabezpieczanie infrastruktury kluczowej/powiązanej siecią (np. transport, energia, TIK) oraz systemów i usług (łącznie z usługami finansowymi i administracyjnymi);
3. **inteligentną obserwację i bezpieczeństwo granic**: wzmocnienie skuteczności i sprawności systemów, sprzętu, narzędzi i procesów oraz metod szybkiej identyfikacji łącznie, z kwestiami kontroli i obserwacji granic (lądowych i morskich);
4. **przywracanie bezpieczeństwa i ochrony w sytuacjach kryzysowych** (ochrona ludności, zadania ratownicze i akcje humanitarne) w tym przygotowanie, koordynacja i komunikacja między organizacjami.

Powyższe dziedziny będą wspierane przez następujące tematy przekrojowe:

1. **Integracja systemów bezpieczeństwa, łączność i interoperacyjność**. Wywiad, zbieranie informacji, bezpieczeństwo wewnętrzne, interoperacyjność systemów, sprzętu, usług i procesów, łącznie z infrastrukturą informacyjną organów ścigania, straży pożarnej, obrony cywilnej i opieki zdrowotnej, poprawa niezawodności, organizacji, ochrona poufności i integralności informacji oraz możliwości śledzenia transakcji i procesów przetwarzania.
2. **Bezpieczeństwo i społeczeństwo**. Badania, które skupią się na analizach społeczno-gospodarczych, scenariuszach i działaniach związanych z kulturowym, społecznym, politycznym i gospodarczym wymiarem bezpieczeństwa, komunikacją ze społeczeństwem, rolą wartości ludzkich, formułowaniem polityki, psychologią i środowiskiem społecznym terroryzmu, poczuciem bezpieczeństwa obywateli, etyką, ochroną prywatności i społecznym prognozowaniem oraz analizą ryzyka systemowego. Ochrona prywatności i wolności. Obszary szczególnego ryzyka, nowe zagrożenia, zarządzanie i ocena potencjalnych skutków.
3. **Koordynacja i ustrukturyzowanie badań nad bezpieczeństwem**. Koordynowanie europejskich i międzynarodowych badań nad bezpieczeństwem. Rozwój synergii pomiędzy badaniami nad bezpieczeństwem i obroną. Poprawa warunków prawnych. Optymalne wykorzystywanie istniejących infrastruktur.

9 maja 2005 r. w Poznaniu przedstawiciele siedmiu polskich uczelni oraz Polskiej Akademii Nauk, Policji i Polskich Kolei Państwowych podpisali porozumienie dotyczące utworzenia „Polskiej Platformy Bezpieczeństwa Wewnętrznego” Naukowej Sieci Uniwersyteckiej – „Projekt Badawczy 2005–2010”. Uniwersytet w Białymstoku wchodzi w skład Grupy Inicjatywnej projektu i jest jedynym uczestnikiem z obszaru szkolnictwa wyższego Północno-Wschodniej Polski pracującym w ramach PPT.

Polska Platforma Bezpieczeństwa Wewnętrznego (PPBW) należy do programu Polskich Platform Technologicznych. Proces tworzenia Europejskich Platform Technologicznych rozpoczął się w 2003 r. Platformy Technologiczne są wielkim wspólnym przedsięwzięciem Komisji Europejskiej, przemysłu, instytucji naukowych i finansowych oraz grup decyzyjnych i społeczeństwa w celu opracowania strategii rozwoju ważnych dla Europy sektorów gospodarki i przyszłościowych technologii. Inicjatywy te mają skoncentrować wysiłki kluczowych partnerów europejskich do realizacji tych strategii w formie wielkich projektów naukowo-technologicznych. Oczekuje się, że Platformy Technologiczne odegrają główną rolę w mobilizacji myśli badawczej i środków finansowych na poziomie europejskim. Jednym z głównych zadań Platform ma być ustanowienie efektywnego partnerstwa publiczno-prywatnego dla wdrożenia przygotowanych strategii.

Polska Platforma Bezpieczeństwa Wewnętrznego wpisze się w wysiłki podmiotów policyjno-prokuratorskich krajów Unii Europejskiej; wstępne uzgodnienia zostały już przeprowadzone z partnerami z Niemiec, Słowenii oraz Norwegii.